

PRESUDA SUDA

od 28. rujna 1994.(*)

„Jednakost plaća muškaraca i žena – Pravo na pristupanje strukovnom mirovinskom sustavu – Vremensko ograničenje učinaka presude C-262/88, Barber”

U predmetu C-128/93,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku koji je Suda, na temelju članka 177. Ugovora o EEZ-u, uputio Kantongerecht te Utrecht (Regionalni sud u Utrechtu, Nizozemska) u postupku pred tim sudom između

Geertruide Catharine Fisscher

i

1. Voorhuis Hengelo BV,

2. Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Detailhandel,

o tumačenju članka 119. Ugovora o EEZ-u o pravu na pristupanje strukovnom mirovinskom sustavu iz presude Suda od 17. svibnja 1990., Barber (C-262/88, Zb., str. I-1889.), i iz protokola br. 2. o članku 119. Ugovora o osnivanju Europske zajednice koji je priložen Ugovoru o Europskoj uniji od 7. veljače 1992.,

SUD,

u sastavu: O. Due, predsjednik, G. F. Mancini (izvjestitelj), J. C. Moitinho de Almeida, M. Diez de Velasco i D. A. O. Edward (predsjednici vijeća), C. N. Kakouris, R. Joliet, F. A. Schockweiler, G. C. Rodríguez Iglesias, F. Grévisse, M. Zuleeg, P. J. G. Kapteyn i J. L. Murray, suci,

nezavisni odvjetnik: W. Van Gerven,

tajnik: L. Hewlett, administratorica,

uzimajući u obzir pisana očitovanja koja su podnijeli:

- za G. C. Fisscher, T. P. J. de Graaf, odvjetnik pri odvjetničkoj komori u Utrechtu,
- za Voorhuis Hengelo BV i Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Detailhandel, O. W. Brouwer, odvjetnik pri odvjetničkoj komori u Amsterdamu,
- za njemačku vladu, E. Röder, *Ministerialrat* u Saveznome ministarstvu gospodarstva, i C.-D. Quassowski, *Regierungsdirektor* u istom ministarstvu, u svojstvu agenata,

- za vladu Ujedinjene Kraljevine, J. E. Collins, *Assistant Treasury Solicitor*, u svojstvu agenta, uz asistenciju N. Paines, *barrister*,
- za Komisiju Europskih zajednica, K. Banks i B. J. Drijber, članovi pravne službe, u svojstvu agenata,

uzimajući u obzir izvještaj za raspravu,

saslušavši usmena očitovanja G. C. Fisscher, koju zastupa M. Greebe, odvjetnik pri odvjetničkoj komori u Utrechtu, Voorhuis Hengelo BV i Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Detailhandel, koje zastupaju O. W. Brouwer i F. P. Louis, odvjetnici pri odvjetničkoj komori u Bruxellesu, vlade Ujedinjene Kraljevine kao i Komisije na raspravi održanoj 26. travnja 1994.,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 7. lipnja 1994.,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Presudom od 18 ožujka 1993., koju je Sud zaprimio 26. ožujka 1993., Kantongerecht te Utrecht (Regionalni sud u Utrechtu) postavio je Sudu, na temelju članka 177. Ugovora o EEZ-u, prethodna pitanja o tumačenju članka 119. istog Ugovora u vezi s pravom na pristupanje strukovnom mirovinskom sustavu iz presude Suda od 17. svibnja 1990., Barber (C-262/88, Zb., I.-1889., u daljnjem tekstu: presuda Barber), kao i protokola br. 2. o članku 119. Ugovora o osnivanju Europske zajednice koji je priložen Ugovoru o Europskoj uniji od 7. veljače 1992. (u daljnjem tekstu: protokol br. 2.).
- 2 Pitanja su postavljena u okviru spora između G. C. Fisscher i Voorhuis Hengelo BV i Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Detailhandel u vezi s njezinim članstvom u strukovnom mirovinskom sustavu.
- 3 G. C. Fisscher bila je zaposlena u Voorhuis Hengelo BV (u daljnjem tekstu: Voorhuis) od 1. siječnja 1978. do 10. travnja 1992., radeći 30 sati tjedno.
- 4 Radnici Voorhuisa članovi su strukovnog mirovinskog sustava kojim upravlja Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Detailhandel. Međutim, do 31. prosinca 1990. G. C. Fisscher nije bila primljena u sustav s obzirom na to da je pravilo sustava isključivalo udane žene.
- 5 Sustav je 1. siječnja 1991. počeo obuhvaćati udane žene tako da je G. C. Fisscher sustavu mogla pristupiti s datumom 1. siječnja 1988.
- 6 G. C. Fisscher tada je osporila prijašnje pravilo zbog toga što ono nije u skladu s člankom 119. Ugovora. Naime, smatrala je da je od 8. travnja 1976., datuma presude Defrenne (43/75, Zb., str. 455.) kada je Sud po prvi put utvrdio izravan učinak članka 119., taj

sustav jednako tako trebao biti otvoren za udane žene. Stoga je zahtijevala retroaktivno pristupanje od 1. siječnja 1978., datuma njezinog zapošljavanja.

7 S obzirom na zahtjev G. C. Fisser, Kantongerecht te Utrecht (Regionalni sud u Utrechtu) odlučio je prekinuti postupak i postaviti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Podrazumijeva li pravo na članstvo u strukovnom mirovinskom sustavu kao što je onaj o kojem je riječ u ovom slučaju, a koji nameću tijela javne vlasti, također i pravo na plaću (jednakost plaća) utvrđeno u članku 119. Ugovora o EEZ-u?

2. U slučaju potvrdnog odgovora na prethodno pitanje, primjenjuje li se vremensko ograničenje koje je Sud u presudi Barber uveo kao mjeru po pitanju mirovina kao što su one razmatrane u presudi Barber („contracted-out schemes”, poslovno uvjetovani otkazi) isto tako na pravo na članstvo u strukovnom mirovinskom sustavu kao što je onaj o kojem je riječ u ovom slučaju i iz kojeg je tužiteljica bila isključena zato što je bila udana žena?

3. Ako je mirovinski sustav koji se provodi u poduzeću zakonska obveza, je li tijelo koje ga provodi i njime upravlja (strukovni mirovinski fond) obvezno primijeniti načelo jednakog postupanja utvrđeno u članku 119. Ugovora o EEZ-u i može li radnik koji je doveden u nepovoljan položaj zbog nepoštovanja tog pravila izravno tužiti mirovinski fond kao da se radi o poslodavcu?

U razmatranju ovog pitanja može biti korisno istaknuti da Kantongerecht nije nadležan za odlučivanje o tužbi radi utvrđivanja deliktne ili kvazideliktne odgovornosti s obzirom na to da važnost tužbe prelazi granice njegove nadležnosti. U ovom postupku stoga je važno znati može li tužiteljica podnijeti zahtjev protiv mirovinskog fonda (drugi tuženik) na temelju svojeg ugovora o radu.

4. Ako na temelju članka 119. Ugovora o EEZ-u tužiteljica ima pravo na članstvo u strukovnom mirovinskom fondu prije 1. siječnja 1991., znači li to da nije obvezna plaćati premije koje bi trebala plaćati da je ranije pristupila mirovinskom fondu?

5. Je li za ovaj slučaj bitno da tužiteljica nije ranije reagirala kako bi joj se priznala prava za koja sada tvrdi da ima?

6. Utječe li protokol o članku 119. Ugovora o EEZ-u, koji je priložen Ugovoru iz Maastrichta („protokol Barber”), kao i članak III. koji sadržava prijelazne odredbe prijedloga zakona br. 20890 (prijedlog zakona kojim se mijenja taj članak), a čiji je cilj provesti Četvrtu direktivu, na procjenu ovog predmeta koji je upućen Kantongerechtu sudskim pozivom od 16. srpnja 1992.?”

Prvo pitanje

8 Svojim prvim pitanjem nacionalni sud pita ulazi li pravo na članstvo u strukovnom mirovinskom sustavu u područje primjene članka 119. Ugovora i uključuje li stoga zabranu diskriminacije utvrđenu u tom članku.

- 9 S tim u vezi valja podsjetiti da je u presudi od 13. svibnja 1986., Bilka (170/84, Zb., str. 1607.), Sud već utvrdio da ako se mirovinski sustav, iako donesen u skladu s odredbama određenim nacionalnim zakonodavstvom, temelji na sporazumu s radnicima ili njihovim predstavnicima i ako javne vlasti ne sudjeluju u njegovom financiranju, takav sustav ne predstavlja sustav socijalne sigurnosti izravno propisan zakonom te je stoga isključen iz područja primjene članka 119., i da naknade isplaćene radnicima na temelju tog sustava čine naknadu koju poslodavac isplaćuje radniku zbog njegovog zaposlenja, u smislu drugog podstavka članka 119. (t. 20. i 22.).
- 10 Ova su načela potvrđena presudom Barber u pogledu strukovnih mirovinskih sustava uslijed poslovno uvjetovanih otkaza uređenih britanskim pravom i presudom od 6. listopada 1993., Ten Oever (C-109/91, Zb., str. I-4879.).
- 11 U ovoj posljednjoj presudi Sud je utvrdio da se članak 119. treba primjenjivati na dospjele naknade na temelju strukovnog sustava nizozemskog prava sličnog onom o kojemu je riječ u ovom predmetu, ističući osobito činjenicu da pravila sustava nisu određena izravno zakonom, nego da su rezultat pregovora između socijalnih partnera i da su javne vlasti, na zahtjev takvih poslodavaca i sindikalnih organizacija koje se smatraju predstavnicima, samo proglasile sustav obveznim za cijeli profesionalni sektor (t. 10.).
- 12 Osim toga, iz ranije navedene presude Bilka proizlazi da se područje primjene članka 119. odnosi ne samo na pravo na naknade koje isplaćuje strukovni mirovinski sustav, nego također i na pravo na pristupanje tom sustavu.
- 13 Obrazloženje za takvu odluku (t. 27.) jest da, kako proizlazi iz presude od 31. ožujka 1981., Jenkins (96/80, Zb., str. 911.), ako politika plaća koja se sastoji od utvrđivanja niže naknade po satu za rad u nepunom radnom vremenu od rada u punom radnom vremenu može u određenim slučajevima dovesti do diskriminacije između radnika i radnica, to isto vrijedi kada se radnicima koji rade u nepunom radnom vremenu uskraćuje mirovina koju dodjeljuje poduzeće. Naime, budući da je takva mirovina obuhvaćena pojmom naknade u smislu drugog podstavka članka 119., proizlazi da je ukupna naknada koju poslodavac plaća radnicima koji rade u punom radnom vremenu viša, u usporedbi s odrađenim satima, od one koja se isplaćuje radnicima koji rade u nepunom radnom vremenu.
- 14 Iz toga proizlazi da strukovni mirovinski sustav koji udane žene isključuje iz prava na članstvo dovodi do diskriminacije izravno temeljene na spolu, protivno članku 119. Ugovora.
- 15 S obzirom na prethodno navedeno, na prvo prethodno pitanje valja odgovoriti da pravo na pristupanje strukovnom mirovinskom sustavu ulazi u područje primjene članka 119. Ugovora i stoga uključuje zabranu diskriminacije utvrđenu u tom članku.

Drugo pitanje

- 16 Svojim drugim pitanjem, nacionalni sud pita primjenjuje li se vremensko ograničenje učinaka iz presude Barber isto tako na pravo na pristupanje strukovnom mirovinskom sustavu, kao što je onaj o kojem je riječ u glavnom postupku.

- 17 Da bi se odgovorilo na ovo pitanje valja podsjetiti na kontekst u kojem je odlučeno o vremenskom ograničenju učinaka presude Barber.
- 18 U skladu s ustaljenom sudskom praksom prema kojoj Sud, primjenom općeg načela pravne sigurnosti svojstvene pravnom poretku Zajednice i vodeći računa o ozbiljnim teškoćama koje bi njegova presuda mogla prouzročiti za prošlost u pravnim odnosima ustanovljenim u dobroj vjeri, samo iznimno može odlučiti svakom pojedincu ograničiti mogućnost da se na odredbu koju je Sud interpretirao pozove kako bi osporio te pravne odnose (vidjeti presudu Defrenne), Sud je nastojao potvrditi postojanje tih dvaju osnovnih kriterija radi donošenja odluke o takvom ograničenju, to jest dobre vjere zainteresiranih stranaka i rizika od ozbiljnih teškoća.
- 19 Što se tiče kriterija dobre vjere, Sud je najprije utvrdio (t. 42.) da je člankom 9. točkom (a) Direktive Vijeća 86/378/EEZ od 24. srpnja 1986. o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u sustavima strukovnog socijalnog osiguranja (SL L 225, str. 40.) predviđena mogućnost odgode obvezne primjene načela jednakog postupanja u pogledu određivanja dobi za odlazak u mirovinu s ciljem pružanja starosne mirovine, kako je navedeno u izuzetku utvrđenom u članku 7. stavku 1. točki (a) Direktive Vijeća 79/7/EEZ od 19. prosinca 1978. o postupnoj provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima socijalne sigurnosti (SL 1979, L 6, str. 24.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 3., str. 7. – 8.).
- 20 Sud je nadalje smatrao da su u svjetlu tih odredaba države članice i zainteresirane stranke mogle razumno smatrati da se članak 119. nije primjenjivao na mirovine isplaćene uslijed poslovno uvjetovanih otkaza i da su odstupanja od načela jednakosti između radnika i radnica i dalje bila dozvoljena u tom području (t. 43.).
- 21 S tim u vezi valja primijetiti da je Sud u presudi od 14. prosinca 1993., Moroni (C-110/91, Zb., str. I-6591.), potvrđujući i pozivajući se na načela navedena u gore navedenim presudama Defrenne, Bilka i Barber, istaknuo da se u ovoj posljednjoj po prvi puta dotaknulo pitanje o procjeni nejednakog postupanja koje proizlazi iz određivanja različitih dobi za umirovljenje na temelju spola u smislu članka 119. (t. 16.).
- 22 Što se tiče kriterija koji se odnosi na ozbiljne poteškoće, Sud je nadalje u presudi Barber utvrdio da ako dotični radnik, kao što je to slučaj s D. H. Barberom, može retroaktivno zatražiti pravo na jednako postupanje u slučajevima diskriminacije koji su se do tada mogli smatrati dopuštenima u pogledu izuzetaka predviđenih Direktivom 86/378, financijska ravnoteža mnogih strukovnih sustava mogla bi biti retroaktivno narušena (t. 44.).
- 23 U tim okolnostima Sud je odlučio da je moguće pozvati se na izravan učinak članka 119. Ugovora kako bi se zatražilo jednako postupanje u području strukovnog mirovinskog osiguranja samo u pogledu naknada dospelih na temelju razdoblja zaposlenja nakon 17. svibnja 1990., osim u slučaju radnika ili onih koji su u njihovo ime prije toga datuma pokrenuli pravni postupak ili podnijeli istovrijedan zahtjev u skladu s primjenjivim nacionalnim pravom (točka 45. presude Barber, kako je pojašnjena u gore navedenoj presudi Ten Oever).
- 24 Iz navedenog proizlazi da se, osobito, vremensko ograničenje učinaka presude Barber odnosi samo na one vrste diskriminacije koje su poslodavci i mirovinski sustavi mogli

opravdano smatrati dozvoljenima na temelju prijelaznih odstupanja predviđenih pravom Zajednice, koja se mogu primjenjivati u području strukovnog mirovinskog osiguranja.

- 25 Valja utvrditi da što se tiče prava na pristupanje strukovnom mirovinskom sustavu, ne postoji razlog da se pretpostavi da bi strukovne skupine mogle pogrešno protumačiti primjenjivost članka 119.
- 26 Naime, nakon gore navedene presude Bilka očito je da kršenje pravila jednakosti u priznavanju navedenog prava ulazi u područje primjene članka 119.
- 27 Nadalje, budući da presuda Bilka ne predviđa nikakvo vremensko ograničenje njezinih učinaka, na izravni učinak članka 119. može se pozvati kako bi se retroaktivno zahtijevalo jednako postupanje u pogledu prava na pristupanje strukovnom mirovinskom sustavu i to od 8. travnja 1976., datuma gore navedene presude Defrenne, u kojoj je po prvi puta priznat izravan učinak navedenog članka.
- 28 Stoga na drugo pitanje valja odgovoriti da se vremensko ograničenje učinaka iz presude Barber ne primjenjuje na pravo na pristupanje strukovnom mirovinskom sustavu.

Treće pitanje

- 29 Svojim trećim pitanjem nacionalni sud pita trebaju li upravitelji strukovnog mirovinskog sustava, poput poslodavca, poštovati odredbe članka 119. Ugovora i može li diskriminirani radnik zatražiti svoja prava izravno kod upravitelja.
- 30 S tim u vezi valja podsjetiti da je Sud u presudi Barber smatrao, nakon što je utvrdio da mirovine isplaćene uslijed poslovno uvjetovanih otkaza ulaze u područje primjene članka 119., da nema razlike ako je sustav realiziran u obliku fonda i ako njime upravljaju povjerenici koji su formalno neovisni o poslodavcu, s obzirom na to da se članak 119. također primjenjuje na naknade koje poslodavac isplaćuje neizravno (t. 28. i 29.).
- 31 Budući da su upravitelji mirovinskog sustava, iako nisu zaposlenici u tom kontekstu, pozvani isplaćivati naknade koje čine naknadu u smislu članka 119., oni moraju poštovati tu odredbu čineći sve što je u njihovoj nadležnosti kako bi osigurali poštovanje načela jednakog postupanja u tom pogledu, a na koje bi se članovi sustava trebali moći pozvati. Koristan učinak članka 119. bio bi znatno umanjen te bi pravna zaštita potrebna za ostvarenje stvarne jednakosti bila ozbiljno ugrožena da se radnik može pozvati na tu odredbu samo prema poslodavcu, a ne i prema upraviteljima sustava koji su izričito zaduženi za izvršavanje obveza tog sustava.
- 32 Stoga na treće pitanje valja odgovoriti da upravitelji strukovnog mirovinskog sustava trebaju, isto kao i poslodavac, poštovati odredbe članka 119. Ugovora i da diskriminirani radnik može zatražiti svoja prava izravno kod tih upravitelja.

Četvrto pitanje

- 33 Svojim četvrtim pitanjem, nacionalni sud pita omogućuje li radniku činjenica da može retroaktivno zahtijevati pristupanje strukovnom mirovinskom sustavu, da izbjegne plaćanje doprinosa za predmetno razdoblje pristupanja.

- 34 S tim u vezi dovoljno je utvrditi da se u pogledu prava na pristupanje strukovnom mirovinskom sustavu člankom 119. zahtijeva da radnik ne smije trpjeti diskriminaciju na temelju spola na način da je isključen iz takvog sustava.
- 35 To znači da se, u slučaju kada se trpi takva diskriminacija, jednako postupanje ponovo uspostavlja tako da se diskriminiranog radnika stavi u identičnu situaciju kao što je ona radnika drugog spola.
- 36 Slijedom toga, navedeni radnik ne može zahtijevati povoljniji tretman, pogotovo na financijskom planu, od onoga koji bi imao da je regularno pristupio.
- 37 Stoga na četvrto pitanje valja odgovoriti da činjenica da može retroaktivno zahtijevati pristupanje strukovnom mirovinskom sustavu radniku ne omogućuje da izbjegne plaćanje doprinosa za predmetno razdoblje pristupanja.

Peto pitanje

- 38 Svojim petim pitanjem, nacionalni sud u biti pita primjenjuju li se nacionalna pravila o vremenskom ograničenju podnošenja tužbe u skladu s unutarnjim pravom na radnike koji zatraže svoje pravo na pristupanje strukovnom mirovinskom sustavu.
- 39 U tom pogledu valja podsjetiti da se prema ustaljenoj sudskoj praksi u nedostatku propisa Zajednice nacionalna pravila o vremenskom ograničenju podnošenja tužbe primjenjuju isto tako na tužbe temeljene na pravu Zajednice, pod uvjetom da nisu manje povoljna za takve tužbe nego za slične tužbe u nacionalnom pravu i da u praksi ne onemogućavaju izvršenje prava Zajednice (vidjeti osobito presudu od 16. prosinca 1976., Rewe, 33/76, Zb., str. 1989., t. 5. i 6.).
- 40 Stoga na peto pitanje valja odgovoriti da se na nacionalna pravila o vremenskom ograničenju podnošenja tužbe u skladu s unutarnjim pravom može pozivati protiv radnika koji zatraže svoje pravo na pristupanje strukovnom mirovinskom sustavu, pod uvjetom da nisu manje povoljna za takvu vrstu tužbe nego za slične tužbe u nacionalnom pravu i da u praksi ne onemogućavaju izvršenje prava Zajednice.

Šesto pitanje

- 41 Svojim šestim pitanjem, nacionalni sud želi znati koji učinak, u kontekstu ove presude, može imati nacrt nacionalnog zakona o provedbi Direktive 86/378, s jedne strane, i protokol br. 2., s druge strane.
- 42 Što se tiče nacrta nacionalnog zakona, dovoljno je podsjetiti da prema ustaljenoj sudskoj praksi, u okviru postupka iz članka 177. Ugovora, nije na Sudu da tumači nacionalno pravo niti procjenjuje njegove učinke (vidjeti osobito presudu od 3. veljače 1977., Benedetti/Munari, 52/76, Zb., str. 163., t. 25.).
- 43 Što se tiče protokola br. 2. koji, na temelju članka 239. Ugovora, čini njegov sastavni dio, on glasi:

„Za potrebe primjene članka 119., naknade na temelju sustava strukovnog socijalnog osiguranja ne smatraju se naknadom ako i u mjeri u kojoj se mogu pripisati razdobljima

zaposlenja prije 17. svibnja 1990., osim u slučaju radnika ili onih koji u njihovo ime, prije toga datuma, pokreću pravni postupak ili podnose istovrijedan zahtjev u skladu s primjenjivim nacionalnim pravom.” [neslužbeni prijevod]

- 44 Iz spisa kao i iz rasprava koje su se vodile pred Sudom proizlazi da je problem koji treba riješiti u biti taj je li taj protokol namijenjen samo pojašnjavanju vremenskog ograničenja učinaka presude Barber, kako je gore navedeno, ili je šireg opsega.
- 45 Prema mišljenju Voorhuisa, Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Detailhandel i vlade Ujedinjene Kraljevine, široka formulacija protokola ukazuje da se on primjenjuje na sve oblike diskriminacije na temelju spola koje mogu postojati u okviru strukovnog mirovinskog sustava, uključujući diskriminaciju u vezi s pravom na pristupanje takvim programima.
- 46 Tužiteljica u glavnom postupku, njemačka vlada i Komisija suprotno tome ističu da, unatoč vrlo općenitim pojmovima koje koristi, protokol treba tumačiti zajedno s presudom Barber i ne može imati širi opseg od vremenskog ograničenja njegovih učinaka.
- 47 S tim u vezi valja utvrditi da se zbog općenitosti pojmova navedeni protokol primjenjuje na naknade isplaćene na temelju strukovnog mirovinskog sustava.
- 48 Taj se zaključak, međutim, mora razmotriti. Odnosi se na naknade, koje su uostalom jedine spomenute u protokolu br. 2., a ne na pravo na pristupanje sustavu strukovnog socijalnog osiguranja.
- 49 Naime, protokol je očigledno povezan s presudom Barber s obzirom na to da se poziva na isti datum od 17. svibnja 1990. Ta presuda osuđuje diskriminaciju između muškaraca i žena koja proizlazi iz uvjeta starosne dobi koja je različita ovisno o spolu za ostvarivanje prava na starosnu mirovinu uslijed otkaza radi ekonomskih razloga. Postojala su različita tumačenja presude Barber koja ograničava, računajući od datuma presude, tj. 17. svibnja 1990., učinak njezinog tumačenja članka 119. Ugovora. Te različitosti uklonjene su gore navedenom presudom Ten Oever, koja je donesena prije stupanja na snagu Ugovora o Europskoj uniji. Iako je proširen tako da obuhvaća sve naknade koje treba isplaćivati na temelju sustava strukovnog socijalnog osiguranja i uvršten u Ugovor, protokol br. 2. zadržao je u biti isto tumačenje presude Barber kao i ono presude Ten Oever, ali se nije, kao ni presuda Barber, bavio niti uspostavio uvjete pristupanja takvim sustavima vezanim uz rad.
- 50 Pitanje pristupanja ostaje tako uređeno gore navedenom presudom Bilka u kojoj je utvrđena povreda članka 119. Ugovora od strane poduzeća koje je, bez objektivnog opravdanja i nepovezanog sa svakom diskriminacijom na temelju spola, uspostavilo drukčiji tretman prema muškarcima i ženama isključujući jednu kategoriju zaposlenika iz mirovinskog sustava poduzeća. Valja podsjetiti da presuda Bilka ne ograničava vremenske učinke njezinog tumačenja članka 119. Ugovora.
- 51 Stoga na šesto pitanje valja odgovoriti da protokol br. 2. ne utječe na pravo na pristupanje strukovnom mirovinskom sustavu, koje ostaje uređeno presudom Bilka.

Troškovi

52 Troškovi njemačke vlade i vlade Ujedinjene Kraljevine, kao i Komisije Europskih zajednica, koje su podnijele očitovanja Sudu, ne nadoknađuju se. Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka.

Slijedom navedenog,

SUD,

odlučujući o pitanjima koja mu je uputio Kantongerecht te Utrecht (Regionalni sud u Utrechtu), presudom od 18. ožujka 1993., odlučuje:

- 1. Pravo na pristupanje strukovnom mirovinskom sustavu ulazi u područje primjene članka 119. Ugovora i stoga uključuje zabranu diskriminacije utvrđenu u tom članku.**
- 2. Vremensko ograničenje učinaka presude od 17. svibnja 1990., Barber (C-262/88), ne primjenjuje se na pravo na pristupanje strukovnom mirovinskom sustavu.**
- 3. Upravitelji strukovnog mirovinskog sustava trebaju, poput poslodavca, poštovati odredbe članka 119. Ugovora pa diskriminirani radnik može zatražiti svoja prava izravno kod tih upravitelja.**
- 4. Činjenica da radnik može retroaktivno zahtijevati pristupanje strukovnom mirovinskom sustavu radniku ne omogućuje da izbjegne plaćanje doprinosa za predmetno razdoblje pristupanja.**
- 5. Na nacionalna pravila o vremenskom ograničenju podnošenja tužbe u skladu s unutarnjim pravom može se pozivati protiv radnika koji zatraže svoje pravo na pristupanje strukovnom mirovinskom sustavu, pod uvjetom da nisu manje povoljna za takvu vrstu tužbe nego za slične tužbe u nacionalnom pravu i da u praksi ne onemogućavaju izvršenje prava Zajednice.**
- 6. Protokol br. 2. o članku 119. Ugovora o osnivanju Europske zajednice, koji je priložen Ugovoru o Europskoj uniji, ne utječe na pravo na pristupanje strukovnom mirovinskom sustavu, koje ostaje uređeno presudom od 13. svibnja 1986., Bilka (170/84).**

Objavljeno na javnoj raspravi u Luxembourg u 28. rujna 1994.

[Potpisi]

*Jezik postupka: nizozemski